

4. Ком'яга А. В., Головка В. М. Проблема поведінкової девіації молоді та профілактика девіантної поведінки неповнолітніх. Південноукраїнський правничий часопис. Правова система: теорія і практика, 2022. С.118-122. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.18>
5. Максимов М. В. Зниження адаптивних можливостей підлітка як наслідок впливу військових дій. Актуальні проблеми психології малих груп в умовах війни та повоєнного часу: матеріали наукової конференції (Київ, 16 травня, 2023 р.) [Електронний ресурс] / за наук. ред. П. П. Горностая, Л. Г. Чорної; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, Асоціація політичних психологів України, ПВНЗ «Європейський університет». Київ: Талком, 2023. С.56-63. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/2023-Actual-problems-of-small-group-psychology.pdf>
6. Розлуцька Галина. Адаптація та дезадаптація у новому освітньому середовищі дітей вимушених переселенців старшого дошкільного віку. International Science Journal of Education & Linguistics. 2023, 2(3). Р. 7-13. DOI: 10.46299/j.isjel.20230203.02 <file:///C:/Users/User/Downloads/j.isjel.20230203.02.pdf>
7. Мураненко К. Ю. Роль сім'ї у формуванні девіантної поведінки дитини. Psychological Journal, 2019. № 3 (23). С. 42-54. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2019.3.23.3>
8. Соціальні норми. Психологічна енциклопедія. URL: <https://www.psykholoh.com/post/%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8-%D1%86%D0%B5>
9. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Psykholohia-osobystosti.-Stoliarenko-O.-B..pdf>
10. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості. Київ. 2019. 321 с. URL: https://document.kdu.edu.ua/info_zab/053_1475.pdf

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ В ШВЕЙЦАРІЇ

ВЛАДІМІРОВА О. М.,
здобувачка другого
рівня вищої освіти 2 курсу
ПВНЗ «Європейський університет»
Науковий керівник:
КОРОБАНОВА О. Л.,
к. психол. н.,
ПВНЗ «Європейський Університет»

Ситуація війни обумовила негативний вплив на психосоціальний стан усіх громадян України та призвела до значної міграції населення України як всередині держави, так і за кордон, причому, завдяки міжнародній допомозі, біженців прийняли 44 країни світу, що наводиться у інформації Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

Станом на 24 вересня 2024 року, відповідно до інформації наданої УВКБ ООН зафіксовано 6 275 300 українських біженців у світі. Переселенці за кордоном зустрічаються з багатьма психологічними та соціально-побутовими проблемами, такими як житлові умови, пошук роботи, мовний бар'єр, юридичні питання, невизначенність майбутнього, вимушене колективне побутове співмешкання тощо. Як показало дослідження Бахмутової Л.М. & Неска А. (2022), понад 80 % українців, що виїхали за кордон, – це жінки з дітьми, які залишили своїх чоловіків вдома [1]. Дуже велику кількість переселенців становлять діти дошкільного та шкільного віку, які потребують сприяння в адаптації до нових умов життя та навчання.

Враховуючи, що за кордоном діти стикаються із абсолютно новим для них соціокультурним середовищем, велике значення для них має адаптація - сукупність поведінкових наслідків взаємодії дитини з батьками, вчителями, іншими дітьми у новому культурному середовищі.

Причому соціокультурна адаптація потребує здатності дитини до самостійного вирішення поточних проблем у контексті соціально-культурного спілкування в родині, в школі, в громаді [3].

Адаптація дітей із числа тимчасово переміщених осіб у інших країнах - це процес пристосування дітей-іммігрантів до нового соціокультурного середовища шляхом формування адекватної системи стосунків із місцевою громадою, інтеграції в соціальні групи нового місця проживання, прийняття норм і цінностей нового соціокультурного оточення [3]. Тому актуальним є визначення шляхів допомоги в адаптації українських біженців у нове соціальне середовище у новій країні.

Мета дослідження. На прикладі дітей, що перебувають в Швейцарії, визначити психологічні особливості процесу соціокультурної адаптації українських дітей із числа тимчасово переміщених осіб внаслідок війни в Україні. 12 березня 2022 року швейцарська влада активувала особливий статус захисту, так званий тимчасовий статус захисту “Status S”. Біженці з України можуть отримати

право на проживання в Швейцарії строком на 1 рік (з можливістю продовження), без необхідності проходити стандартну процедуру отримання притулку. За останніми даними Державного секретаріату з питань міграції Швейцарії, статус захисту S у Швейцарії мають близько 66 тисяч українців.

Соціальна допомога покриває основні потреби повсякденного життя у Швейцарії (витрати на житло, продукти харчування, засоби гігієни, медичне страхування, мовні курси, відвідування школи т.п.). Програма S підтримує біженців інтеграційними заходами, які, серед іншого, сприяють вивченню національної мови, а також доступу до ринку праці та навчання або подальшої освіти.

Незважаючи на задоволення всіх базових потреб, українські біженці стикаються з багатьма труднощами. Серед адаптаційних та інтеграційних проблем дітей-переселенців у інших країнах є їхнє прийняття шкільною спільнотою, а також мовний бар'єр [4].

Встановлено, що наявність у шкільних вітальних класах для біженців, крім вчителя, який веде навчальний процес мовою кантону, асистента вчителя, який володіє українською мовою, значно зменшує рівень тривоги та стресу у школярів.

Вимушене переселення до іншої країни пов'язане з невизначеністю довгострокових перспектив (бо строк дії статусу S обмежений одним роком), що може викликати почуття невизначеності у майбутньому та невпевненості у власних силах. Вимушені переселенці, більшість із яких становлять жінки з дітьми, часто страждають від ПТСР, тривожних розладів, переживають втрату звичного оточення, близьких, житла та майна, виявляють загальну дезорієнтацію, відчують тимчасовість свого становища, невизначеність статусу та психологічно не готові до укладання дострокових планів [2, 5]. Поширеність тривожно-депресивних станів серед переселенців, за даними окремих джерел наукової літератури, зустрічається в 17-22%, а частота розвитку ПТСР сягає 22-36% [2].

Динаміка психологічних станів вимушено переміщених осіб зазвичай проходить декілька фаз, а саме [2]:

- шок (переживання стресу, розгубленості, матеріальних втрат, позбавлення житла спричиняє стани збудження, розгубленості, знервованості);
- відкидання (ігнорування власних почуттів, байдужість до оточуючого середовища та інших людей);
- боротьба (пошук дієвих способів пристосування до нового середовища, впоєднанні з емоціями страху, гніву, туги);
- прийняття (здатність до відновлення життя на новому місці, встановлення нових стосунків, влаштування на роботу, інтеграція до нового середовища).

Аргументовано, що психологічна адаптація вимушених мігрантів потребує часу та є дуже складним багаторівневим процесом. Культурна адаптація розуміється як здатність людини увійти з того культурного середовища, де вона починала своє життя, до нової культури [6].

Тут на допомогу приходять організації та проекти, які мають на меті зацікавити дітей українськими традиціями та культурою, вpleкати любов до української мови та літератури. У Берні, наприклад, діти дуже любляють відвідувати Українську школу «Рідне слово», яка за допомогою Асоціації «Ukraine-Hilfe Bern» організовує для українських дітей концерти, майстеркласи, туристичні екскурсії, спортивні заходи та інше.

Серед психологічних проблем дітей-іммігрантів, що ускладнюють процес формування особистості, дослідники виокремлюють [3]:

- психоемоційні порушення - тривожність, плаксивість, вередливість, емоційна лабільність;
- комунікативні проблеми - неадекватність соціально-комунікативних навичок, небажання спілкування з оточуючими, прояви недовіри, дратівливості та агресії, непорозуміння з дорослими;

- розвиток негативних психічних станів - невпевненості, відстороненості, ізольованості, самотності, почуття власної неповноцінності;
- порушення сімейних стосунків - патологічні форми адаптації батьків, залучення дітей до виконання дорослих обов'язків, до яких вони не готові;
- проблеми соціалізації та виховання - порушення шкільної дисципліни, зниження академічної успішності.

Висновки. Діти з числа тимчасово переміщених осіб психологічно орієнтовані на минуле, вони відчують ностальгію та чинять спротив щодо асиміляції в країні перебування. Вони уникають тісних контактів з місцевими жителями, обмежуючи коло спілкування членами своєї родини та окремими родинами таких самих біженців. Пасивні, неконструктивні моделі поведінки дітей-мігрантів часто провокуються батьками, які також обирають неконструктивні способи адаптації в країні перебування. Тому успіх психокорекційних та психопрофілактичних втручань може бути досягнутий лише за умови психосоціальної роботи з родиною в цілому, а також на рівні спільноти.

Список використаних джерел

1. Бахмутова Л.М., & Неска А. (2022). Особливості психологічних порушень серед українських біженців у Польщі. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія, 22, 3-18.
2. Киричук Г. Є., Слободянюк, С. С., Кириченко, В. В., та ін. Геноцид в парадигмі XX-XXI ст.: міждисциплінарний діалог. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Житомир, 27 березня 2024 р.). Житомир. 2024.- 51 с.
3. Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Метод кататимно-імагінативної психотерапії (КІП) як засіб психологічної реабілітації особистості. Психологія: реальність і перспективи. 2022. С.101-107.
4. Cavicchiolo E., Manganelli S., Bianchi D., Biasi,V., Lucidi,F., Girelli L., ... & Alivernini,F. (2023). Social inclusion of immigrant children at school: The impact of group, family and individual characteristics, and the role of proficiency in the national language. *International Journal of Inclusive Education*, 27(2), 146-166.
5. Korobanova O., Schulzenko N. (2022). Psychology of home and Ukrainian migrants' socio-psychological adaptation abroad. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*, 28(2). [https://doi.org/10.33120/ssspj.vi50\(53\).604](https://doi.org/10.33120/ssspj.vi50(53).604)
6. Lisowska K., & Łojko M. (2022). "Under the common roof". Cultural adaptation of children from Ukraine in Poland. Case study, *Issues in Childhood Care and Education*, 614(9), pp. 58-67.